

УДК 633.1:332.365

Н.Л. Корженівська, кандидат економічних наук, доцент ПДАТУ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОФУРАЖНОЇ ГАЛУЗІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ НА ХМЕЛЬНИЦЬЧИНІ

Досліджується стан виробництва зернофуражних культур, розглянуто їх динаміку, потребу та перспективні параметри для функціонування тваринницької галузі Хмельницької області.

Ключові слова: зернофуражні культури, польове кормовиробництво.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зернове господарство є основною базою, що формує зернопродуктовий підкомплекс АПК. До його складу входить: вирощування зерна, його заготівля, зберігання; ряд галузей харчової промисловості, що переробляють і використовують перероблену зернову продукцію (борошномельна, хлібопекарська, макаронна, кондитерська, виробництво харчових концентратів, спиртова, крохмале-патокова та пивоварна); селекція і насінництво зернових культур, виробництво засобів виробництва, що забезпечують його функціонування; інфраструктура, що обслуговує цей підкомплекс. Основними зернофуражними культурами в нашій країні є ячмінь, овес, кукурудза на зерно та зернобобові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні, методологічні та методичні аспекти виробництва кормового зерна, ефективності його використання та збільшення на цій основі виробництва продукції тваринництва розглянуті у наукових працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних учених економістів-аграрників: А.О. Бабича, Б.М. Батова, П.С. Березівського, П.П. Борщевського, Л.В. Ганієвої, Д.П. Глуценка, О.І. Зінченка, О.А. Лози, І.І. Лукінова, А.А. Побережної, Л.М. Худілій та ін.

Проте досягнення вчених-аграріїв та природні фактори впливу на виробництво зернофуражних зумовлюють усе нові підходи до формування попиту і пропозиції у досліджуваній галузі.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка ефективності виробництва зернофуражних культур у Хмельницькій області, аналіз стану збирання врожаю зернових, чисельності поголів'я худоби та птиці, а також виробництво продукції тваринництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою оздоровлення тваринницьких галузей постійного вдосконалення потребує поглиблений моніторинг стану польового кормо виробництва. Зокрема необхідно вдосконалювати структуру виробництва зернофуражних культур. Наведемо основні переваги зернових культур фуражної групи. Ячмінь – основна фуражна і частково продовольча зернова культура. Це скоростигла, посухостійка, невибаглива культура. Має короткий вегетаційний період (60-90 днів) з невеликими сумами активних температур (950-1450°). Переносить кислі ґрунти, але найкращі врожаї дає на чорноземах, темних каштанових ґрунтах. Найсприятливішими для неї є ґрунтово-кліматичні умови західного і північного Степу та Лісостепу. В Україні вирощують озимий та ярий ячмінь. Посіви ярого ячменю переважають більше в Степу, менше – в Лісостепу і Поліссі, передгір'ях Карпат. Озимий ячмінь дає високі врожаї лише в південних степових районах. За площею (3-4 млн. га) і валовими зборами він поступається лише озимій пшениці.

Кукурудза – цінна продовольча і фуражна культура, посухостійка, тепло- і світлолюбива. Має короткий вегетаційний період (90-150 днів), для дозрівання зерна сума активних температур становить 2500-2900, а у фазі молочно-воскової стиглості – 1800-2400. Одночасно вона вибаглива до ґрунтів, добре реагує на внесені добрива. Найкращі ґрунтово-кліматичні умови для її вирощування в лісостеповій і степовій зонах. Особливо сприятливі умови для вирощування гібридного насіння склалися в Дніпропетровській, Одеській, Миколаївській областях; менш сприятливі – в Поліссі і в Карпатах (за винятком Закарпаття), де кукурудза дає високі врожаї на зерно (70 ц/га) при середній врожайності по Україні 30-35 ц/га.

Овес – фуражна і продовольча культура. Це холодостійка, вологолюбива і невибаглива до ґрунтів зернова культура. Має короткий вегетаційний період (90-120 днів), потребує 1000-1600° активних температур. Найбільшу частку в структурі посівних площ овес займає в Поліссі і в районі Карпат.

Зернобобові культури мають велике фуражне і частково продовольче значення. Посіви зернобобових мають і агротехнічне значення, збагачуючи ґрунт азотом. До основних зернобобових культур належать горох, вика, кормовий люпин, а також квасоля, соя, сочевиця та ін.

Зернове господарство розміщене у відповідності з особливостями природно-економічних зон України. В Поліссі зернові займають 2,1-2,3 млн. га або 40-45% посівної площі цієї зони. Тут більше всього вирощують жито (60-65% його валового збору в Україні) та зернобобові культури, виробляється 6% товарного зерна, 1/6 валового збору гречки та ячменю, 10% пшениці.

У Лісостепу зернові вирощують на площі близько 5 млн. га, що становить 40-50% всієї посівної площі. Основна зернова культура Лісостепу – озима пшениця, вирощують також кукурудзу на зерно, ячмінь та зернобобові. Лісостепова зона виробляє близько 40% пшениці, 35 – кукурудзи, 40 – ячменю, 40 – проса, 64 – гречки, 27% – жита.

Від стану польового кормовиробництва залежить розвиток тваринницьких галузей. Стан тваринництва в Україні характеризується скороченням поголів'я сільськогосподарських тварин, зниженням обсягів виробництва тваринницької продукції, що загрожує національній продовольчій безпеці. Одночасно продовжується негативна тенденція щодо зниження рівня забезпечення галузі тваринництва якісними кормами, відсутності оптимізації раціонів та організації повноцінної годівлі. Так, в сільськогосподарських підприємствах щорічно з розрахунку на одну умовну голову згодовується лише 28-29 центнерів кормових одиниць при потребі 37-39 центнерів. На виробництво літра молока витрачається 1,30-1,35 корм. од., кілограма приросту живої маси великої рогатої худоби – 14,8-15,5 корм. од, свиней – 7,62-8,132 корм. од., що в 1,5-2,0 рази вище оптимальних показників.

В окремі роки біокліматичні фактори відіграють дедалі відчутнішу роль, а кризовий стан матеріально-технічного забезпечення посилює їх негативний вплив. Лише за умов дотримання агротехніки та новітніх технологій, внесення достатньої кількості органічних і мінеральних добрив деякій частині підприємств вдається долати наслідки несприятливих кліматичних умов [3, с. 47].

Технології виробництва і використання кормів потребують оновлення, що призводить до високих витрат на виробництво одиниці кормових ресурсів. Очевидною постає роль концентрації та спеціалізації виробництва.

Пряма залежність між розвитком рослинницьких галузей та станом тваринництва спостерігається через формування кормової бази останньої. Стрімкий породотворний процес у тваринництві обумовлює необхідність нових підходів в системі кормовиробництва, нормованої годівлі, зберігання та згодовування кормів [1].

За даними Головного управління статистики у Хмельницькій області станом на 1 вересня 2009 р. господарствами усіх категорій зернові та зернобобові культури (без кукурудзи) скошено та обмолочено на площі 443,6 тис. га (на 5,5% більше, ніж на початок вересня 2008 р.), що складає 93,0% площ, які підлягають до збирання (позаторік – 88,1%). Сільськогосподарськими підприємствами намолочено 1,2 млн. т зерна (у початково оприбуткованій вазі), що на 4,4% менше проти 1 вересня 2008 р., господарствами населення – 0,2 млн. т (на 13,3% більше). У середньому з 1 га обмолоченої площі аграрними підприємствами одержано 31,8 ц зерна (на 2,7 ц менше), господарствами населення – 29,7 ц (на 1,3 ц менше).

У таблиці 1 наведено хід збирання врожаю зернових культур та його аналіз.

Таблиця 1

Хід збирання врожаю в усіх категоріях господарств станом на 1 вересня 2009 року

Культури	Валовий збір			Зібрана площа			Урожайність	
	тис. ц	до 1 вересня 2009 р. ¹		тис. га	до 1 вересня 2009 р. ¹		ц з 1 га	до 1 вересня 2009 р., (+, -)
		+, -	у %		+, -	у %		
Зернові і зернобобові культури – всього ²	13963,4	-337,4	97,6	443,6	23,3	105,5	31,5	-2,5
у тому числі пшениця	8023,6	134,7	101,7	213,3	6,1	102,9	37,6	-0,5
ячмінь	4571,1	-447,9	91,1	169,9	13,6	108,7	26,9	-5,2

¹ Розраховано з одиниць.

² У початково оприбуткованій вазі.

Джерело: Головне управління статистики у Хмельницькій області.

Потреба у фуражних культурах зумовлена чисельністю поголів'я худоби та птиці у господарствах Хмельницької області. Так, загальний обсяг валової продукції тваринництва за січень-серпень 2009 р. зріс проти січня-серпня 2008 р. на 3,7%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 17,5%, у господарствах населення – скоротився на 0,7%.

Таблиця 2

Чисельність поголів'я основних видів худоби та птиці на 1 вересня 2009 року

	Усі категорії господарств			У тому числі					
				сільськогосподарські підприємства			господарства населення		
	тис. голів	до 1 вересня 2008 р.		тис. голів	до 1 вересня 2009 р.		тис. голів	до 1 вересня 2009 р.	
+, -		у %	+, -		у %	+, -		у %	
Велика рогата худоба	330,4	-8,0	97,6	91,0	-9,3	90,7	239,4	1,3	100,6
у т.ч. корови	166,7	-13,2	92,7	28,8	-2,8	91,3	137,9	-10,4	93,0
Свині	302,7	43,7	116,9	75,8	9,5	114,3	226,9	34,2	117,7
Вівці та кози	30,5	0,7	102,4	3,6	-0,2	94,7	26,9	0,9	103,5
Птиця	4586,8	364,5	108,6	1217,6	216,3	121,6	3369,2	148,2	104,6

Джерело: Головне управління статистики у Хмельницькій області.

На початок вересня 2009 р. в господарствах населення утримувалось 72,5% загальної чисельності великої рогатої худоби (на відповідну дату позаминулого року – 70,4%), у т.ч. корів – 82,7% (82,4%), свиней – 75,0% (74,4%), овець та кіз – 88,2% (87,2%), птиці – 73,5% (76,3%).

Таблиця 3

Виробництво основних видів продукції тваринництва у січні-серпні 2009 р.

	Усі категорії господарств		У тому числі				Частка господарств населення, %	
			сільськогосподарські підприємства		господарства населення			
	січень-серпень 2009 р.	у % до січня-серпня 2008 р.	січень-серпень 2009 р.	у % до січня-серпня 2008 р.	січень-серпень 2009 р.	у % до січня-серпня 2008 р.	січень-серпень 2009 р.	січень-серпень 2008 р.
М'ясо, ¹ тис. т	41,6	96,0	14,3	92,6	27,3	97,9	65,6	64,2
Молоко, тис. т	435,7	99,4	72,6	103,2	363,1	98,7	83,3	84,0
Яйця, млн. шт.	284,1	154,5	161,7	252,1	122,4	102,2	43,1	65,1

¹ Реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі). Джерело: ГУС у Хмельницькій області.

У структурі реалізації худоби та птиці на забій сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) у січні-серпні 2009 р. частка великої рогатої худоби становила 52,9% (у січні-серпні 2008 р. – 60,6%), свиней – 15,4% (17,5%), птиці всіх видів – 31,6% (21,8%), з неї бройлерів – 99,1% (55,5%). Обсяг вирощування худоби був більшим від аналогічного показника в січні-серпні 2008 р. на 3,4%. Відношення загального обсягу вирощування худоби та птиці до реалізації тварин на забій загалом по області становило 103,4% (позаторік – 93,0%). Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі в січні-серпні 2009 р. зросли проти відповідного періоду 2008 р. на 10,3% та становили 492 г, свиней – на 10,4% (308 г).

Для утримання худоби в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) станом на 1 вересня 2009 р. було в наявності кормів усіх видів 134,8 тис. т кормових одиниць, що на 17,0% більше, ніж на 1 вересня 2008 р. У розрахунку на одну умовну голову великої худоби припадало кормів по 11,6 ц корм. од. (на відповідну дату позаминулого року – 9,9 ц корм. од.) [2].

Висновки. Для стабільного виробництва кормів та поліпшення їх якості важливо удосконалювати структуру посівів та виробництва зернофуражних культур, розширювати площі проміжних озимих культур та їх сумішок – жита і тритікале з викою та озимими капустяними. Такий посів забезпечує високі продуктивність та якість корму за рахунок збільшення збору кормових одиниць та перетравного протеїну. Належну увагу слід

приділяти і поукісним посівам, які дозволяють ефективніше використовувати кормову площу. Вони не лише забезпечують тварин високоякісним зеленим кормом, але і є основою для створення сировинного конвеєру для заготівлі консервованих кормів. Значним резервом у цьому аспекті є використання однорічних зернобобових культур: сої, гороху, кормових бобів. Цінність їх в агротехнічному значенні в тому, що вони дозволяють збалансувати концентровані корми за протеїном та незамінними амінокислотами.

Список використаних джерел

1. Засідання Бюро Президії Української академії аграрних наук з питання «Науково-методичне забезпечення оцінки технології виробництва кормів і норм годівлі тварин» // [Електронний ресурс: Джерело доступу: <http://www.uaan.gov.ua/news>].
2. Дані Головного управління Державного комітету статистики України у Хмельницькій області [Електронний ресурс. Джерело доступу: http://www.statbrd.ic.km.ua/ukr/statinf/sg/scrspps_r.html].
3. Руда О.Л. Оцінка структурних зрушень у зерновій галузі регіону // Економіка АПК. 2009. – № 11. – С. 46-49.
4. Свояченко М. Зерно України: стратегія розвитку, ринки збуту, продовольча та енергетична безпека // НСПУ. – 2008. – № 7-8. – С. 11-14.
5. Тихоненко О.В. Економічна ефективність використання транспортних засобів при збиранні зерна // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 49-52.

Аннотация. Исследуется состояние производства зернофуражных культур, рассмотрена их динамика, потребность и перспективные параметры для функционирования животноводческой отрасли Хмельницкой области.

Ключевые слова: зернофуражные культуры, полевое кормопроизводство.

Annotation. The state of production of zernofurazhnikh cultures is probed in the article, their dynamics, necessity and perspective parameters, is considered for functioning of stock-raising industry of the Khmel'nickoy area.

Keywords: zernofurazhni cultures, field kormo-production.

УДК 631. 158: 658. 32

Н.І. Дишлюк, кандидат економічних наук, доцент Університету економіки та права „КРОК”, м. Київ

СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ОПЛАТОЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Досліджуються складові управління оплатою праці на підприємстві. Особлива увага приділяється застосуванню аналітичних методів оцінки праці.

Ключові слова: оплата праці, продуктивність праці, тарифікація, бальна оцінка, коефіцієнт трудової участі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Оплата праці є невід'ємною та основною складовою мотиваційного механізму працівників. Проте саме через механізм її ефективного управління можливо досягти тісного зв'язку між кількісними та якісними показниками продуктивності праці та винагородою працівника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У науковій літературі багато уваги приділено питанням оплати праці та матеріального стимулювання працівників, що знайшли своє відображення в працях таких вчених як О.А. Бугуцький, Д.П. Богиня, В.С. Дієсперов, Ю.М. Краснов, А.М. Колот, І.І. Лотоцький, І.Л. Петрова. Разом з тим кожен період та середовище діяльності підприємства вимагає не тільки удосконалення існуючих складових оплати праці, але й ефективного управління ними.